

Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2008–2010 років (за міжнародною методологією)

Обстеження інновацій за європейською методологією CIS було запроваджено з метою моніторингу інноваційної діяльності в Європі, а також для кращого розуміння інноваційних процесів і аналізу впливу інновацій на економіку, включаючи конкурентоспроможність, зайнятість, економічне зростання та структуру торгівлі.

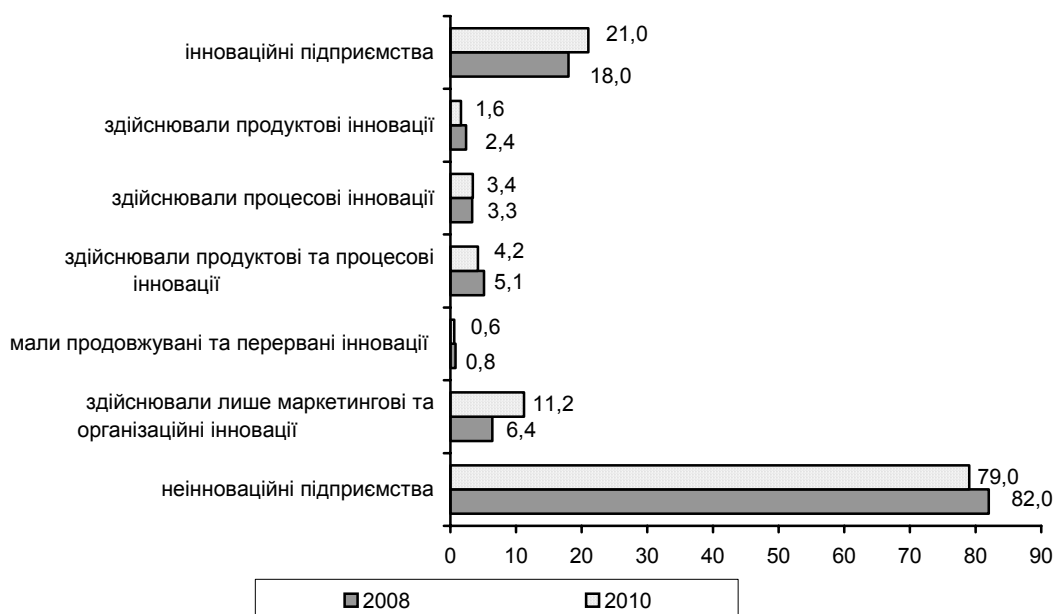
Відповідно до третьої редакції Керівництва Осло, починаючи з обстеження CIS 2008, було введено нове вичерпне визначення інновацій, яке включає організаційні та маркетингові інновації. Саме цим видам інновацій було надано більшої ваги. При цьому, з метою збереження неперервності часових рядів, питання щодо витрат на інновації все ще обмежується витратами на продуктові та процесові інновації.

Крім того, при розробці вихідних даних, з метою узгодженості з даними попередніх обстежень, було зроблено розмежування між підприємствами з технологічними та нетехнологічними інноваціями, оскільки в анкеті менше запитань стосуються організаційних і маркетингових інновацій порівняно з тими, що пов'язані з інновацією продукту і процесу.

У 2011р. в Україні вдруге проводилося обстеження інноваційної діяльності за період 2008–2010рр. відповідно до програми CIS (перше – у 2009р. за період 2006–2008рр.).

Протягом 2008–2010рр. частка інноваційно активних підприємств порівняно з попереднім періодом зросла на 3,0 в.п. в основному за рахунок збільшення частки підприємств, які займалися організаційними та маркетинговими інноваціями.

Розподіл підприємств України за типами інноваційної діяльності (% до загальної кількості підприємств)



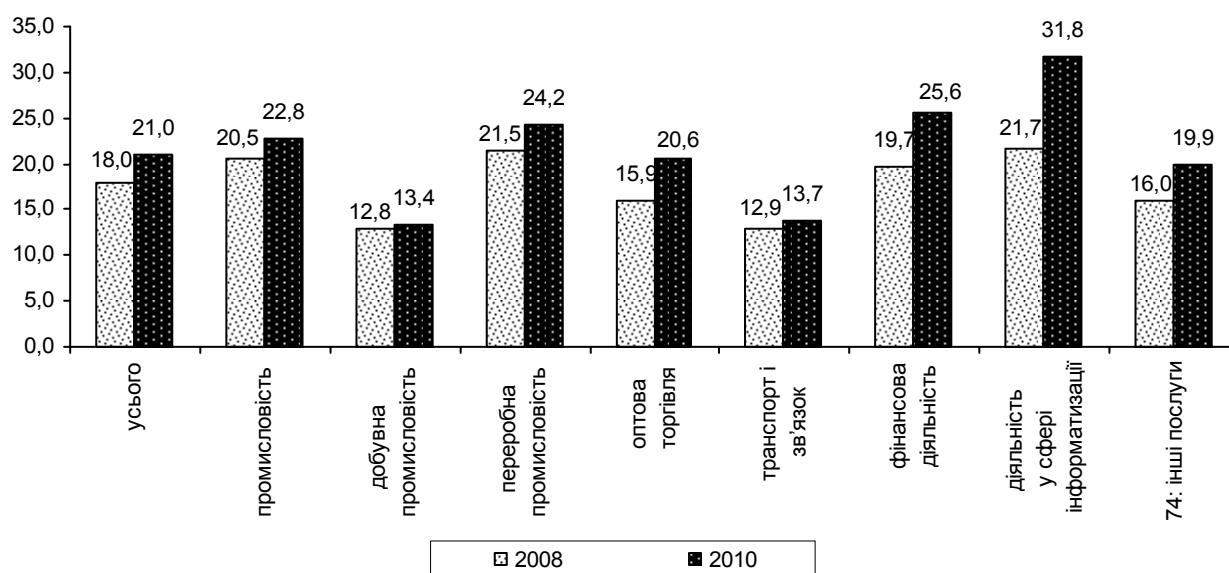
Із загальної кількості обстежених підприємств 4,5% займалися лише технологічними інноваціями, 11,2% – лише організаційними та маркетинговими інноваціями (нетехнологічними інноваціями), 5,3% – технологічними й нетехнологічними інноваціями. Разом з тим частка підприємств із технологічними інноваціями зменшилася на 1,8 в.п.

Розподіл підприємств і організацій за типами інновацій (у % до загальної кількості підприємств)

	2008р.	2010р.
Загальна кількість підприємств і організацій	100,0	100,0
Інноваційно активні	18,0	21,0
Займалися технологічними інноваціями	11,6	9,8
Займалися продуктовими інноваціями	7,5	5,8
Займалися процесовими інноваціями	8,4	7,6
Займалися маркетинговими інноваціями	10,5	12,5
Займалися організаційними інноваціями	8,1	10,2
Не займалися жодною з інновацій	82,0	79,0

Згідно з даними обстеження 2008–2010рр. рівень інноваційної активності підприємств усіх видів економічної діяльності, зокрема, впровадження технологічних інновацій, помітно зріс: частка інноваційних підприємств у сфері інформатизації зросла з 21,7% до 31,8%, у фінансовій діяльності – з 19,7% до 25,6%, інших послугах – з 16,0% до 19,9%.

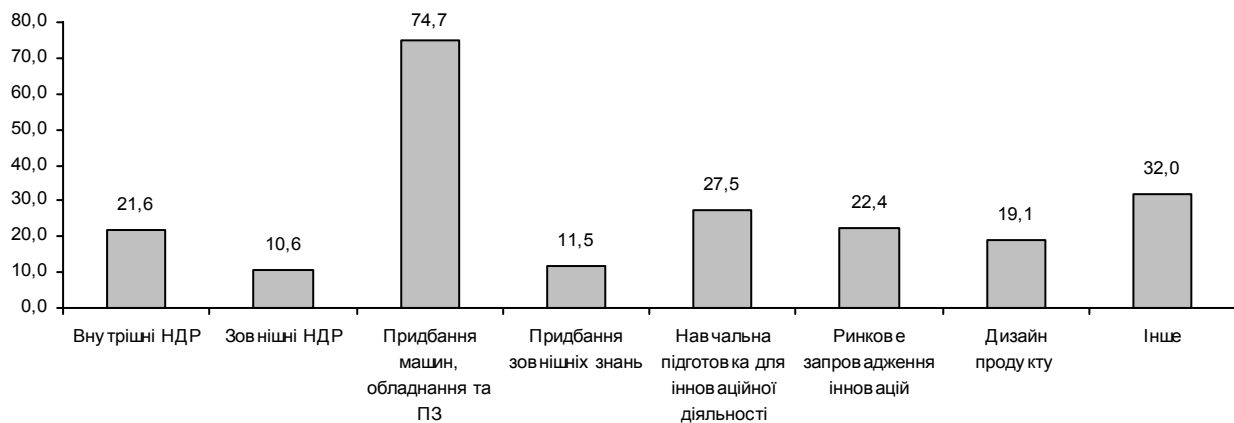
Частка підприємств із технологічними інноваціями¹¹ в загальній кількості підприємств відповідного виду діяльності, %



¹¹ Підприємства, які здійснювали технологічні інновації (продуктові, процесові інновації, мали продовжувану або припинену інновацію), незалежно від наявності організаційних або маркетингових інновацій.

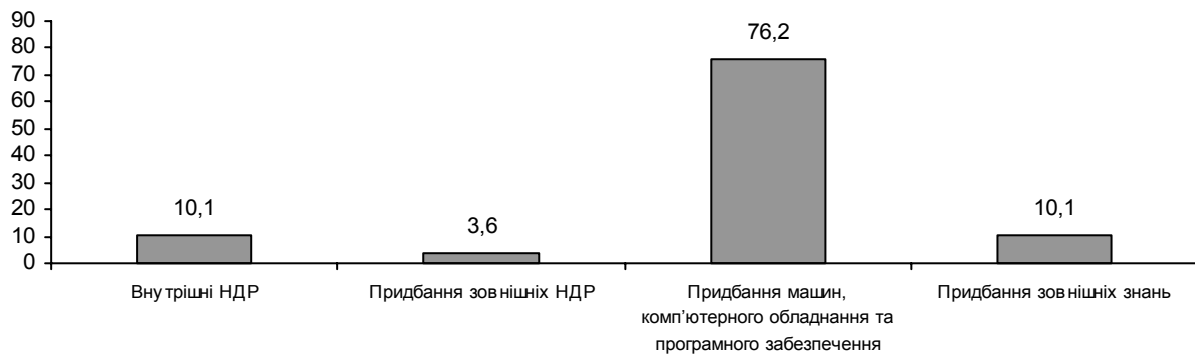
Один з основних напрямів інноваційної діяльності підприємств України полягав насамперед у придбанні машин, обладнання та програмного забезпечення для виробництва нових або значно поліпшених продуктів і послуг, про що повідомили майже три чверті підприємств із технологічними інноваціями. Досить вагома частка підприємств проводила навчання та підготовку персоналу для розроблення і/або впровадження ними нових або значно вдосконалених продуктів і процесів, здійснювала ринкове запровадження інноваційних продуктів та послуг, уключаючи ринкове дослідження і проведення рекламної кампанії, здійснювала процедури та технічну підготовку до запровадження нових або значно вдосконалених продуктів і процесів, які ще не були ніде представлені, виконувала науково-дослідні роботи (НДР). При цьому укладанням договорів про придбання результатів їх виконання в інших компаній (уключаючи підприємства їхньої групи підприємств), державних або приватних науково-дослідних організацій і придбанням інших зовнішніх знань (придбання або ліцензування патентів і непатентованих винаходів, ноу-хау та інших типів знань у інших організацій) було зайнято біля 11% підприємств із технологічними інноваціями.

Розподіл інноваційних підприємств за видами інноваційної діяльності
(% від усіх підприємств із технологічними інноваціями)



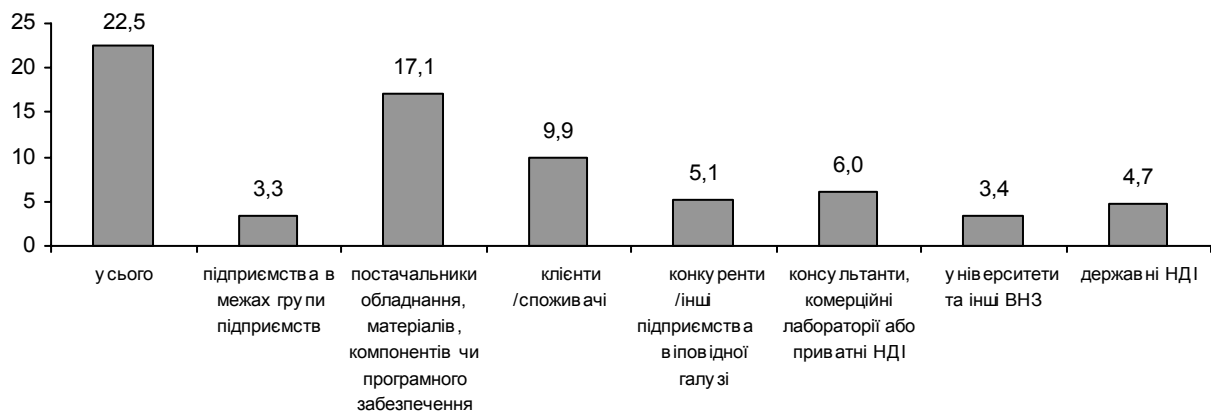
У 2010р. інноваційні підприємства спрямували на придбання машин, обладнання та програмного забезпечення понад третину загального обсягу витрат, що є найвищим показником серед інших видів витрат. На виконання внутрішніх НДР і для придбання інших зовнішніх знань було спрямовано по 10,1% витрат, хоча власні НДР уключають не лише заробітну плату дослідницького персоналу та пов'язані з нею витрати, а й капітальні витрати на споруди та спеціальне обладнання для їх виконання. Набагато менше, ніж на виконання внутрішніх НДР, використано коштів для придбання зовнішніх НДР, що стратегічно може бути краще для тих підприємств, які підтримують виконання власних НДР.

**Розподіл витрат підприємств із технологічними інноваціями
за видами витрат (% від усіх інноваційних витрат)**



В Україні протягом 2008–2010рр. 22,5% підприємств із технологічними інноваціями співпрацювали з іншими підприємствами й організаціями (університетами, державними науково-дослідними інститутами тощо). Оскільки завданням держави є посилення взаємозв'язків між підприємницьким сектором і двома іншими секторами (державним і сектором вищої освіти), отримані результати досить цікаві.

Розподіл підприємств із технологічними інноваціями, які здійснювали інноваційне співробітництво, за типами співробітництва протягом 2008–2010 років, %



Найважливішими партнерами по співробітництву інноваційних підприємств є насамперед постачальники обладнання, матеріалів, компонентів або програмного забезпечення (17,1%), а також клієнти або споживачі (9,9%). Ці форми співпраці спрощені завдяки вже існуючим комерційним зв'язкам між задіяними у спільному виробництві партнерами. Те ж саме можна сказати і про партнерів, які визначаються як "підприємства в межах вашої групи підприємств", яких 3,3%. Три типи партнерів, діяльність яких насамперед спрямована на розробку нових продуктів або процесів (консультанти, комерційні лабораторії або приватні НДІ, університети та інші вищі навчальні заклади, державні НДІ), зазначили від 6,0% до 3,4% підприємств. При цьому установи державного сектору знаходяться серед тих пар-

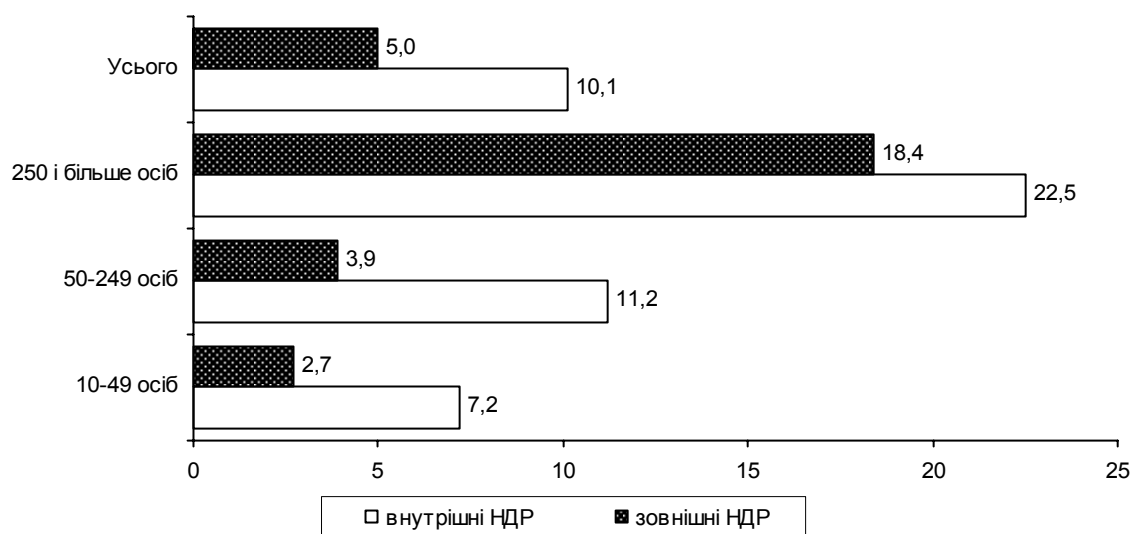
тнерів, які найменше використовуються для співробітництва, і зв'язок підприємств із державним сектором і сектором вищої освіти видається досить слабким.

**Частка підприємств із будь-яким типом співробітництва
протягом 2008–2010 років у загальній кількості підприємств
із технологічними інноваціями**
(% підприємств з технологічними інноваціями відповідного виду діяльності)

	Партнери, які знаходяться						
	в Укра- їні	у краї- нах Європи	у США	у Ки- таї та Індії	в інших країнах	з них	
						у Росії	у краї- нах СНД
Усього	20,5	6,8	0,9	1,1	5,1	4,3	2,1
Промисловість	20,0	8,3	1,0	1,4	6,0	5,0	2,7
Добувна промисловість	29,8	11,4	3,7	–	3,6	3,6	–
Переробна промисловість	19,8	8,6	0,9	1,5	6,3	5,2	2,9
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	20,6	1,8	–	–	1,8	1,8	–
Оптова торгівля і посередництво в оптовій торгівлі	14,6	3,2	0,4	0,4	1,4	1,2	0,6
Діяльність транспорту та зв'язку	14,5	3,4	0,8	1,2	3,0	2,1	0,7
Фінансова діяльність	26,9	12,7	2,8	–	6,1	6,1	1,4
Діяльність у сфері інформатизації	34,2	5,2	2,5	1,9	9,6	9,6	2,7
Діяльність у сфері інжинірингу, геології та геодезії	35,9	2,3	0,4	0,4	3,8	3,4	1,3
Технічні випробування та дослідження	7,1	7,1	–	–	7,1	7,1	–

Однією з умов створення і впровадження інновацій є проведення досліджень і розробок на підприємстві або придбання їх результатів у сторонніх організацій. Отож кожне десяте інноваційно активне підприємство було задіяне у виконанні внутрішніх НДР, 5,0% – придбали їх результати у інших підприємств і організацій. Суттєво на активність у цьому типі інновацій впливає розмір підприємства: якщо підприємство намагається бути постійно активним у виконанні НДР і, як наслідок, інноваційно активним, йому треба мати необхідну чисельність персоналу. Значна частина технічних продуктів вимагає довгих років досліджень, а більшість малих і середніх підприємств не в змозі тримати у своєму штаті працівників, які б займалися лише виконанням НДР і працювали б неповний робочий день.

**Частка інноваційних підприємств, задіяних у виконанні внутрішніх
і придбанні результатів зовнішніх НДР**
(% загальної кількості підприємств із технологічними інноваціями)



Здійснювати інновації підприємствам перешкоджали численні фактори. Було запропоновано чотири групи чинників для оцінки їх впливу. У таблиці представлено частку підприємств, які вважали, що ці фактори суттєво впливали на їхнє рішення розвивати інноваційні проекти або стримували здійснення інноваційної діяльності протягом трьох років.

Перші три з них є фінансовими: занадто високі інноваційні витрати, недостатність коштів у межах організації або групи підприємств і поза її межами. У більшості випадків інновація є дорогим заходом і підприємства, що виконують НДР, повинні вкладати кошти в технічне обладнання та заробітну плату висококваліфікованого персоналу. Ці витрати є досить високими і не гарантують швидку окупність. Якщо, наприклад, створюється винахід, виникає необхідність його захистити, при цьому методи захисту також потребують коштів.

Наступні чотири – це фактори, які взаємопов'язані зі співробітництвом та інформацією, а також із наявністю кваліфікованого персоналу. Ще два фактори відносяться до ринкових чинників: домінування певних підприємств (сильні конкуренти), невизначений попит на інноваційні товари або послуги. На багатьох ринках дуже жорстка конкуренція і цикл виробництва скорочується. Деякі ринки насичуються, і досить важко безперервно знаходити нові ідеї для виробництва нової продукції або послуг.

**Розподіл підприємств за найбільш суттєвими чинниками,
що перешкоджали здійсненню інновацій
(% від загальної кількості обстежених підприємств)**

	Інноваційні підприємства	Неінноваційні підприємства
Цінові		
Відсутність коштів у межах підприємства	7,8	16,3

або групи підприємств			
чинники	Відсутність фінансування за межами підприємства	4,6	8,7
	Занадто високі витрати на інноваційну діяльність	6,2	12,0
Інформаційні чинники	Відсутність кваліфікованого персоналу	1,5	3,4
	Відсутність інформації про технології	1,0	2,1
	Відсутність інформації про ринки	0,8	1,9
	Труднощі знаходження партнерів інноваційної діяльності	2,4	5,3
Ринкові чинники	На ринку домінують певні підприємства	3,9	7,1
	Незначний попит на інноваційні товари чи послуги	1,9	4,2
Причини інноваційної бездіяльності	Немає необхідності у зв'язку з попередньою інноваційною діяльністю на підприємстві	1,1	2,0
	Непотрібно у зв'язку з невизначеним попитом або немає попиту на інновації	1,8	5,7

Необхідно прийняти до уваги, що ці результати оцінені в цілому по Україні та показують лише тенденції, що склалися. Ситуація може дещо відрізнятися на рівні виду діяльності й навіть на рівні підприємств, а також з огляду на те, що перелік і значущість перешкоджаючих факторів може залежати від віку, розміру, галузі та інноваційності підприємства.

Виконавці: Білоконь О.І., Біленька Н.О.
тел.: 287–65–49